

De wolf zoekt z'n plekje

De wolf staat symbool voor ongerepte wildernis. Toch leeft ook in het dichtbevolkte Nederland sinds kort een tiental wolven. Ze worden bejubeld en gevreesd. 'De komst van de wolf noodzaakt ons tot omdenken.'

TEKST MARION DE BOO FOTO KARL VAN GINDERDEUREN / BUITENBEELD



Dit voorjaar doodde een zwervende jonge wolf bij Heusden in tien dagen tijd maar liefst 61 schapen en verwondde er bijna evenveel. Beelden van bloedende lammetjes in doodsnood haalden het NOS-journaal. ‘Hij zit zelfs achter koeien en paarden aan!’, verklaarde lokale veehouder en boerenvoorman Mari van Drunen in *De Telegraaf*. ‘Boeren brengen hun kinderen nu met de auto naar school en gaan als het donker is met een riek naar buiten.’ ‘Het liefst hadden wij die wolven niet’, zegt ook Saskia Duives-Cahuzak, voorzitter van LTO Schapenhouderij Nederland en lid van de wolvencommissie van de provincie Gelderland. ‘Maar je houdt ze niet tegen,

‘De wolvenstand zal hier niet uit de hand lopen’

daarom proberen wij in goed overleg met alle partijen tot oplossingen te komen.’ In Frankrijk en sommige delen van Duitsland krijgt elke herder een waakhond van de overheid. Maar kuddewaakhonden ziet Duives niet als oplossing. ‘Die honden kunnen ook achter recreanten aan gaan. We zijn in Nederland met 17 miljoen mensen en nu iedereen door de coronacrisis in eigen land vakantie houdt, zit heel Nederland op de fiets. Bovendien is zo’n hond duur: zo’n vijfduizend euro in aanschaf en duizend euro per jaar in onderhoud. En aan één hond heb je niet genoeg, je hebt er minstens drie nodig per kudde.’

Met wolfwerende rasters zijn betere ervaringen opgedaan. Op advies van de wolvencommissie stelde Gelderland in augustus

daarom een subsidieregeling in voor de aanschaf van elektrische afrasteringen. ‘Maar alleen het extra deel dat nodig is om wolfwerend te zijn, wordt vergoed’, aldus Duives-Cahuzak. ‘Er zit ook veel arbeid in en die krijgen we niet vergoed. En hoe moet het met uitgestrekte gebieden zoals heidevelden en dijken? Die kun je moeilijk omheinen. Er wordt wel zo makkelijk gezegd: zet maar een netje op en bescherm je schapen, maar als er niet meer rekening wordt gehouden met de belangen van de veehouders, verdwijnt het draagvlak voor de wolf.’ Het is duidelijk, de wolf is terug in Nederland, na bijna 150 jaar afwezigheid. Zijn komst werd verwacht en wordt bejubeld, maar ook gevreesd. In Nederland neemt het draagvlak voor de wolf vooralsnog gestaag toe, zo blijkt uit in juni verschenen opinieonderzoek in opdracht van de provincies. 57 Procent van de Nederlanders staat positief tegenover hervestiging van de wolf en 65 procent ziet de wolf als ongevaarlijk. Een ontmoeting met een wilde wolf zou driekwart van de Nederlanders een bijzondere ervaring vinden en bijna de helft zou graag een wolf in het wild willen tegenkomen. Maar ook vindt 18 procent dat de wolf hier niet welkom is vanwege ruimtegebrek, de predatie op vee, mogelijke overlast en het ontstaan van gevaarlijke situaties.

VIER NIEUWE PUPS

Al sinds 2011 nemen zwervende Duitse wolven af en toe een kijkje over de Nederlandse grens. In 2019 heeft zich een paartje op de Noord-Veluwe gevestigd. Vorig jaar kregen ze vijf jongen, dit jaar brachten wildcamera’s vier nieuwe pups in beeld. ‘De helft van de jongen haalt het eerste levensjaar niet’, zegt de Wageningse dierecoloog Hugh Jansman. Hij volgt de bewegingen van gevestigde en zwervende wolven door genetische analyse van DNA-sporen uit uitwerpselen: zijn die echt van een wolf, en zo ja, uit welke roedel? Dit jaar werden tot nog toe acht verschillende wolven, >

‘Uit cultuurland met alleen schapen zullen wolven weer wegtrekken’

vooral in Noord- en Oost-Nederland, in kaart gebracht. Hun verspreiding is te volgen via de kwartaalberichten op de website van BJI12, de uitvoeringsorganisatie van de twaalf provincies voor een vitaal platteland. Ook dode wolven worden onderzocht, op zaken als doodsoorzaak, leeftijd, geslacht, conditie, maaginhoud, voortplantingsstatus en eventuele infecties zoals hondsdoelheid. ‘Tot nog toe waren alle drie de doodgereden wolven kerngezond,’ concludeert Jansman. Volgens Europese wetgeving mag de wolf niet gevangen of geschoten worden. Jansman: ‘Dat zou op de lange termijn ook geen enkel effect hebben. De wolven in Nederland zijn deel van grotere, West-Europese populaties. Ze zullen blijven komen. In Duitsland vestigde zich omstreeks 2000 een eerste roedel dichtbij de Poolse grens. Duitsland telt nu al circa duizend wolven en hun aantal blijft groeien. Gezien die opmars is het ook ondoenlijk om een hek langs de Nederlandse grens te zetten om zwerfende wolven tegen te houden.’

LOSLOPENDE HONDEN

Het interprovinciaal wolvenplan uit 2018 richt zich daarom onder meer op voorlichting en schadepreventie. Alle veehouders in Nederland krijgen de directe schade door wolven – dode dieren en veterinaire kosten – vergoed. Bij vermoedens van wolvenschade analyseert Wageningen het DNA uit wondvocht van doodgebeten schapen. Jansman: ‘Per jaar worden zo’n vijfduizend schapen doodgebeten, maar 95 tot 99 procent blijkt slachtoffer van

loslopende honden.’ In 2019 werden 165 schapen door wolven doodgebeten. Er werd circa 10.700 euro vergoeding wegens wolvenschade uitgekeerd, 0,04 procent van alle vergoede faunaschade (25 miljoen euro).

Jansman verwacht dat conflicten zullen blijven ontstaan: ‘Een zwerfende wolf op zoek naar een eigen plek weet op voorhand niet dat grote delen van Nederland weinig geschikt voor hem zijn. Uit cultuurland met alleen schapen zullen wolven weer wegtrekken, want dat vinden ze te spannend. En in natuurgebieden zullen gevestigde roedels geen nieuwe roedels dulden. Daardoor zal de wolvenstand hier niet uit de hand lopen.



FOTO ANP/JEROEN JUIJELLET

In Wageningen wordt een DNA-monster genomen van schapenwol, om te achterhalen of een wolf de schade heeft veroorzaakt.

Wolven zijn heel sterk territoriaal en verdedigen hun gebied krachtig tegen indringende soortgenoten. Van alle wolven wordt 68 procent vroeg of laat door een andere wolf gedood en daarmee houdt de populatie zichzelf in toom.’

HERTENSTAND

Is er plaats voor de wolf in Nederland? ‘Absoluut,’ zegt Jansman. ‘De wolf is wettelijk beschermd en vindt hier meer dan genoeg voedsel. Er zijn nauwelijks nog strenge winters die de zwijnen- en hertenstand beperken. Op de Veluwe, waar nu al twee jaar wolven gevestigd zijn, is het aantal incidenten met schapen op drie vingers te tellen.’ Spanningen ontstaan volgens Jansman bij zwerfende exemplaren die in cultuurland opduiken. In hun derde levensjaar worden jonge wolven seksueel actief. Een deel verlaat dan de roedel op zoek naar nieuwe leefgebieden. ‘Juist die jonge, onervaren zwervers kunnen in hun eentje geen groot wild vangen en gaan voor de gemakkelijke hap: een argeloos, onbeschermd schaap in de wei’, zegt Jansman. ‘Meestal zijn ze dan snel weer weg, ze leggen zo’n 40 tot 50 kilometer per dag af. Maar als zo’n dier langer blijft hangen, kan dat veel reuring geven. Dat zal ook blijven gebeuren, want wolven ondervinden weinig barrières. Ze steken snelwegen over, zwemmen rivieren over, maken gebruik van tunnels en bruggen. Ze kunnen overal opduiken, ook in het Westland of in Zeeland.’

SELECTIEF JAGEN

Volgens Jansman zijn wolven superintelligent. Samen jagen ze op wilde dieren die veel groter en zwaarder zijn dan zichzelf. ‘Wolven hebben een feilloos instinct voor zwakke plekken in de gezondheid van hun prooi. Het liefst eten ze edelhert. Hier vlakbij mijn huis, op de Veluwe, hadden wolven een edelhert gedood. Dat hert had wel twintig keelhorzels. Al die dikke larven in de keel maken zo’n hert kortademig en



FOTO ROUD PLOEG

Een schapenhouder plaatst een omheining met stroom om de wolf op afstand te houden.

dan krijgt zo'n wolf het te pakken. Wolven jagen heel selectief en houden daarmee de wildstand gezond.'

Eenmaal gevestigd, eet een roedel wolven voornamelijk wild. Onderzoekers in voormalig Oost-Duitsland analyseerden 6500 wolvenkeutels. Op het menu stonden ree (53 procent), wild zwijn (18 procent), edelhert (15 procent), damhert (6 procent) en kleinere prooidieren zoals hazen. Het aandeel vee was maar 1,1 procent. Dat stelt Duives-Cahuzak van LTO-Nederland niet gerust. Zij vreest dat de wolf in Nederland veel meer vee zal eten. 'Onze landbouw is veel kleinschaliger, overal grenzen boerderijen aan natuurgebieden.'

Duitse veehouders krijgen wolvenschade niet meer vergoed als zij zelf geen beschermende maatregelen hebben genomen. Zij werken meestal met een doeltreffende combinatie van schrikdraad en kudde-waakhonden. Een wolf vindt een elektrische schok bijzonder vervelend en zal schrik-

draad daarna mijden. Jansman: 'Een waakhond is niet echt nodig, alleen een elektrisch raster werkt net zo goed. En agressieve honden geven problemen in gebieden met een hoge recreatiedruk.'

VOORTBESTAAN BEDREIGD

'In heel Europa zie je dat tegenstanders van de wolf vooral veehouders zijn die zich in hun voortbestaan bedreigd voelen', zegt de Wageningse milieu-antropoloog Robert Fletcher. 'Ze hebben het gevoel dat de veeteelt niet meer wordt gewaardeerd en dat de EU hen het liefst zou zien verdwijnen om plaats te maken voor natuur. Ze voelen zich bedreigd en de wolf staat symbool in dat conflict.'

Fletcher is coördinator van het internationale onderzoeksproject Conviva dat onderzoekt op welke manieren mensen kunnen worden aangemoedigd om vreedzaam samen te leven met grote roofdieren, zoals de wolf in Finland, de jaguar in Brazilië, de grizzly-

beer in Californië en de leeuw in Tanzania. 'Allemaal toppredatoren die een sleutelrol spelen in het ecosysteem en sterk tot de verbeelding spreken, maar ook vaak betrokken raken bij conflicten met mensen. Wij onderzoeken welke gemeenschappelijke patronen je hierin kunt ontdekken en welke maatregelen effectief zijn om vreedzaam met deze grote roofdieren samen te leven.' De onderzoekers proberen bijvoorbeeld te achterhalen waarom de Finnen, die al eeuwen met beren samenleven, zo'n moeizame verhouding hebben tot de wolf.

Hugh Jansman: 'De wolf houdt ons een spiegel voor, hij laat zien hoe ver wij als mens van de natuur verwijderd zijn. Mediterrane herders hebben altijd met grote roofdieren te maken gehad; onze boeren waren dat de laatste 150 jaar niet meer gewend. De terugkeer van de wolf noodzaakt ons tot omdenken.' ■

www.wur.nl/wolven